

**სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებში ბიზნეს
კონტინციალის ანალიზი
ბიზნესის კეთების ინდექსის გამოყენებით**

ევგენი ბარათაშვილი
ემდ, სტუ პროფესორი,
თამარ მაჭარაშვილი
სტუ დოქტორანტი

რეზიუმე

ბიზნესის კეთების ინდექსი აღიარებული და სანდო ინდიკატორია ქვეყნის ბიზნეს გარემოს შესასწავლად. ამ ინდექსის საშუალებით ანიჭებენ ქვეყანას ქულას და ახდენენ მის რანჟირებას სარეიტინგო პოზიციის მიხედვით. ბიზნესის ხელშეწყობის მიზნით ქვეყანაში აუცილებელია არსებობდეს კონკურენტული ბიზნეს გარემო, ლიბერალური საკანონმდებლო ბაზა და ინვესტორების უფლებების გარანტირებული დაცულობა. ამ კუთხით შსწავლილია სამხრეთ კავკასიის ქვეყნების-საქართველოს, სომხეთისა და აზერბაიჯანის მდგომარეობა 2014-2018 წლებში.

სამხრეთ კავკასიის ქვეყნების მაგალითზე აღნიშნული ინდექსის კვლევის პროცესში საინტერესო ტენდენცია გამოვლინდა: საქართველო ლიდერობს არამხოლოდ ამ რეგიონში, არამედ უსწრებს რიგ ქვეყნებს ევროკავშირის მასშტაბითაც. ამ 5 წლის მანძილზე ტენდენციები უცვლელი დარჩა იმ კუთხით, რომ რეგიონში ლიდერობს საქართველო, მას მოჰყვება სომხეთი და შემდგომ აზერბაიჯანი. საქართველოს უკეთესი პოზიციები განპირობებულია გატარებული რეფორმებით.

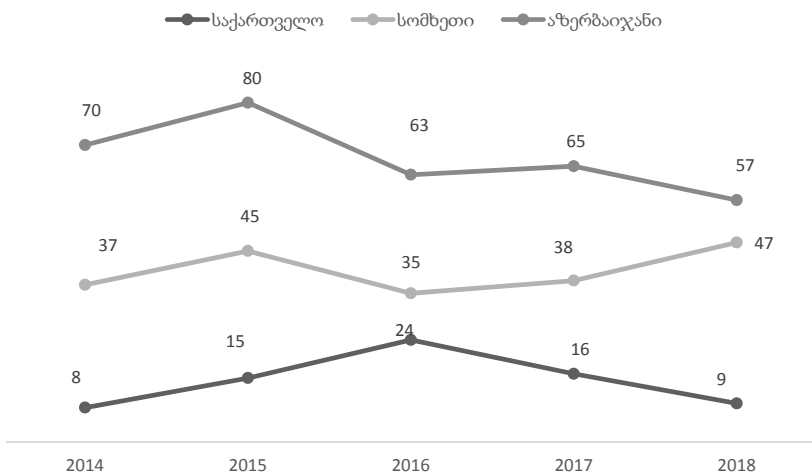
სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებს ჯერ კიდევ აქვთ გასატარებელი მთელი რიგი ინსტიტუციური რეფორმები, რათა შეძლონ უკეთესი ბიზნეს გარემოს ფორმირება და განვითარების უფრო მაღალი შედეგების მიღწევა. ამისათვის საქართველოს ორ მეზობელ ქვეყანასთან ერთად კვლავაც სჭირდება მუშაობის ეფექტურად წარმართვა მიღწეულის შენარჩუნებისა და გაუმჯობესების მიზნით.

საკვანძო სიტყვები: ბიზნესის განვითარება, ბიზნესის კეთების ინდექსი, სამხრეთ კავკასია, რეფორმები.

პირითადი ტექსტი

ბიზნესის კეთების ინდექსის (ბკი) მონაცემებს ყოველწლიურად აქვეყნებს მსოფლიო ბანკის წარმომადგენლობა.¹ ამ ინდექსის გამოყენებით პირველი ანგარიში გამოქვეყნდა 2003 წელს. ბკი ზომავს თუ რამდენადაა ბიზნესი რეგულირებული ქვეყანაში. მსოფლიო ბანკი ბკი ათი სხვადასხვა ინდიკატორით ადგენს და აფასებს იმ რეგულაციებს, რომელიც აძლიერებს ან აფერხებს ბიზნეს საქმიანობას. მათ შორის არის: ბიზნესის დაწყება, მშენებლობის ნებართვის გაცემა, ელექტროენერგიაზე წვდომა, ქონების რეგისტრაცია, კრედიტის აღებაზე წვდომა, ინვესტიციების დაცვა, გადასახადების გადახდა, ვაჭრობა საზღვრებს მიღმა, კონტრაქტების აღსრულება და ვალაუვალობა. ბკი შესაძლებლობას იძლევა განისაზღვროს რამდენად ადვილია კონკრეტულ ქვეყანაში ბიზნესის დაწყება და ხომ არ უშლის ხელს შექმნილი ბიუროკრატიული ბარიერები ახალი კომპანიის ბაზარზე შესვლას.

გრაფიკი 1: 2014-2018 წლებში ბკი სამხრეთ კავკასიის რეგიონში



1 <http://urtashvilig.blogspot.com/>

თუ დავაკვირდებით ბოლო 5 წლის ტენდენციას ვნახავთ, რომ საქართველოს ყველაზე უკეთესი მაჩვენებელი ჰქონდა 2014 წელს, ხოლო ყველაზე უარესი 2016 წელს. თუმცა 2018 წელს მისი პოზიცია 7 პუნქტით გაუმჯობესდა წინა წელთან შედარებით და მე-16 პოზიციიდან მე-9 პოზიციაზე გადმოინაცვლა. საქართველო უპირობო ლიდერია სამხრეთ კავკასიის ამ 3 ქვეყანას შორის, ვინაიდან მისი რეიტინგული პოზიციები მერყეობდა 8-დან 24-მდე. სომხეთს საუკეთესო პოზიცია აქვს 2016 წელს-35-ე, ხოლო ყველაზე უარესი 2018 წელს 47-ე. აზერბაიჯანის შემთხვევაში პოზიციები მერყეობს 57-დან 80-მდე. კერძოდ მისი ყველაზე დაბალი პოზიცია გამოვლინდა 2015 წელს, ხოლო საუკეთესო 2018 წელს.

სამხრეთ კავკასიის რეგიონს გააჩნია უზარმაზარი პოტენციალი, როგორც ეკონომიკური, ისე სატრანსპორტო მიმართულებით. სწორი ეკონომიკური და ბიზნეს სტრატეგიის ფორმირების პირობებში აღნიშნული რეგიონის ქვეყნები გათავისუფლდებიან გარე ძალების ზეგავლენისგან და მოახდენენ საკუთარი შესაძლებლობების რეალიზაციას. აღნიშნული მათ მოუტანთ გავლენები სგან თავისუფალი განვითარების შესაძლებლობას და განსაზღვრავს მათ წარმატებას საერთაშორისო ასპარეზზე.

ბკი განსაზღვრა იძლევა შესაძლებლობას, შეფასდეს რამდენად ადვილია კონკრეტულ ქვეყანაში ბიზნესის დაწყება და რამდენად უშლის ხელს ბიუროკრატიული ბარიერები ახალი კომპანიის ბაზარზე შესვლას. ხშირად ინვესტორები ქვეყანაში ძალიან კარგი წინადადებით შედიან და მათ ბიზნეს საქმიანობას მართლაც გააჩნია პერსპექტიული მომავალი, თუმცა სახელმწიფო დონეზე შეიძლება არსებობდეს იმ მასშტაბის ხელოვნურად შექმნილი ბარიერები, რომ ინვესტორების მხრიდან წამოსულმა ინტერესმა რეალიზება ვერ ჰპოვოს. სამხრეთ კავკასიის ქვეყნების ტრენდი მთლიანობაში გვაძლევს საიმედო დინამიკას, რომელიც შექმნის უკეთეს ბიზნეს გარემოს, მოიზიდავს ინვესტორებსა და მატერიალურ სახსრებს, რათა განვითარდეს ეკონომიკა და დაიძლიოს ქვეყნის წინაშე არსებული გამოწვევები.

სამხრეთ კავკასიის რეგიონის ერთ ძლიერ გაერთიანებად ჩამოყალიბებისათვის აუცილებელი წინაპირობაა ინვესტორებისათ-

ვის ღია გარემოს არსებობა, მათი საქმიანობის ხელის არ შეშლა და ლიბერალური საკანონმდებლო ბაზა. ამასთანავე, აუცილებელია არსებობდეს პოლიტიკური ნება და პოტენციურ ინვესტორებს გააჩნდეთ უსაფრთხოების განცდა, რაც ასე მნიშვნელოვანია მათთვის, სანამ რეალურად დააბანდებენ ქვეყანაში ფულად რესურსებს.

საჭიროა სამხრეთ კავკასიის რეგიონში შეიქმნას სტაბილური გარემო, რაც ხელს შეუწყობს რეგიონის ეკონომიკურ განვითარებასა და გაძლიერებას. სამხრეთ კავკასიის რეგიონს გააჩნია უზარმაზარი პოტენციალი, როგორც ეკონომიკური, ისე სატრანსპორტო მიმართულებით. რეგიონის, როგორც სატრანსპორტო კვანძისადმი ინტერესი ისტორიულად არსებობდა და ამ ბუნებრივი უპირატესობის დათმობა არ იქნება მართებული საქციელი.

სწორი ეკონომიკური და ბიზნეს სტრატეგიის ფორმირების პირობებში აღნიშნული რეგიონის ქვეყნები განთავისუფლდება გარე ძალების ზეგავლენისგან და მოახდენენ საკუთარი შესაძლებლობების რეალიზაციას. თავისუფლების მიღწევის გზა კი არის ეკონომიკური გაძლიერება და საკმარისი რესურსების ფლობა.

რეგიონის ეკონომიკური გაძლიერება და ბიზნეს პოტენციალის ჯეროვნად ათვისება საშუალებას მისცემს რეგიონს გახდეს ექსპორტზე ორიენტირებული და არ იყოს მხოლოდ მომხმარებელი. წარმოების განვითარება და ქარხნების გახსნა შეამცირებს უმუშევრობას და გაზრდის მოსახლეობის კეთილდღეობას.

სათანადო ეკონომიკური რეფორმები აუცილებლად მოიტანს ამ შედეგს, რადგან ბაზრების ღიაობა და ინვესტირებისადმი კეთილგანწყობა მნიშვნელოვანი წინ გადადგმული ნაბიჯი იქნება ამ მიმართულებით.

აღნიშნული კიდევ ერთი წინ გადადგმული ნაბიჯი იქნება რეგიონის წინსვლისა და განვითარების საქმეში, რათა გაძლიერდეს რწმენა იმისა, რომ რეგიონს დამოუკიდებლად შეუძლია სირთულეების დაძლევა და სწორი ეკონომიკური პოლიტიკის გატარება.

რეგიონში სტაბილურობას დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ინვესტორთა და ინტერესების საქმეში და სამხრეთ კავკასიის ქვეყნების ეკონომიკური წინსვლის, გაერთიანებისა და გაძლიერებისათვის მომავალში.

სამხრეთ კავკასიის რეგიონის ერთ ძლიერ გაერთიანებად ჩამოყალიბებისათვის აუცილებელი წინაპირობაა ინვესტიციებისათვის ღია გარემოს არსებობა. მათი საქმიანობის ხელშეწყობა და ლიბერალური საკანონმდებლო ბაზა. აღნიშნული ხელს შეუწყობს რეგიონის, როგორც მნიშვნელოვანი აქტორის პოზიციების წინ წამოწევას და ჩამოაყალიბებს მას ანგარიშგასანევ ძალად.

რეგიონის ძლიერებისათვის აუცილებელია კორუფციული საქმიანობისადმი ნულოვანი ტოლერანტობა. რეგიონის ეკონომიკური გაძლიერება და ბიზნეს პოტენციალის ჯეროვნად ათვისება საშუალებას მისცემს რეგიონს გახდეს ექსპორტორი. წარმოების განვითარება და ქარხნების გახსნა შეამცირებს უმუშევრობას, რაც გაზრდის მოსახლეობის კეთილდღეობას. რეგიონში ცხოვრების სტანდარტების ამაღლება მნიშვნელოვან გამოწვევას წარმოადგენს და ამ მიმართულებით აუცილებელია აქტიური და მიზანმიმართული სამთავრობო პოლიტიკის გატარება.

და ბოლოს, სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებს ჯერ კიდევ დიდი გზა აქვთ გასავლელი მაღალი ეკონომიკური სტანდარტების მისაღწევად. სწორედ ამიტომ, მსგავსი ინდიკატორების ანალიზს აქვს დიდი მნიშვნელობა სამხრეთ კავკასიის ქვეყნების ბიზნეს გარემოს შესწავლის მიზნით. აღნიშნული საშუალებას იძლევა დაძლეულ იქნას გამოვლენილი ნაკლოვანებები და დაისახოს სათანადო გეგმა სამომავლოდ მათი გამოსწორებისათვის. ეს კი სავარაუდოდ ხელს შეუწყობს ინვესტიციების მოზიდვას და შესაბამისად ინვესტიციების ზრდას. ჩგაზრდილი ეკონომიკური შემოსავლები კი რეგიონის წინსვლისა და გაძლიერების საქმეში უმნიშვნელოვანესი წინგადადგმული ნაბიჯი იქნება.

გამოყენებული ლიტერატურა/REFERENCES:

1. Staff of the World Bank with external contributions, Doing Business 2014, 11th edition, Washington DC, 2013, 316 pages.
2. Staff of the World Bank with external contributions, Doing

Business 2015, 12th edition, Washington DC, 2014, 331 pages.

3. Staff of the World Bank with external contributions, Doing Business 2016, 13th edition, Washington DC, 2016, 348 pages.

4. Staff of the World Bank with external contributions, Doing Business 2017, 14th edition, Washington DC, 2017, 356 pages.

5. Staff of the World Bank with external contributions, Doing Business 2018, Washington DC, 2018, 312 pages.

6. ბარათაშვილი ე., ბულია ლ., „ტრანსფორმირებადი ეკონომიკის ქვეყნების სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების რეტროსპექტივა და პერსპექტივა“ (შედარებითი ანალიზი), თბილისი, 2011, 170 გვ. (Baratashvili E., Bulia L., “Retrospective and perspective of the social-economic development of transition economics” (Comparative analyze) , Tbilisi, 2011, 170 pages).

THE ANALYSIS OF THE BUSINESS POTENTIAL OF SOUTH CAUCASUS COUNTRIES ACCORDING TO DOING BUSINESS INDEX

Evgeni Baratashvili,

Doctor of Economics, Professor of GTU,

Tamar Matcharashvili,

PhD student of GTU

RESUME

The Doing Business Index (DBI) is a well-known indicator and gives a clear reflection of Business Environment. According to this index each Country is ranked with points and rating positions. The competitive Business environment is vital for Doing Business in any country. Besides, investor rights should be defended and guaranteed by the rule of law. So we have based our analysis on the Doing Business Index in Georgia, Armenia and Azerbaijan in 2014-2018 years.

We have recognized a very interesting tendency while analyzing this

index in South Caucasus Region. Namely, it was found that Georgia is not only a leader of this region, but has better rating comparing to several EU countries. Focusing on the analysis of recent DBI data we concluded that during last five years the regional leader is Georgia, followed by Armenia and Azerbaijan. This achievement of Georgia is a result of the reforms that have been conducted in our Country.

At the same time, south Caucasus countries still should conduct institutional reforms to support and strengthen better their Business Environment and in order to ensure a better development in future. In spite of the recent achievements, Georgia as well as Armenia and Azerbaijan should go on working hard to maintain their position and also make progress in the ranking.

Key Words: Business development, Doing Business Index, (DBI), South Caucasus, Reforms.